

ANALYSIS OF THE POSSIBILITY OF CONSTITUTIONAL CHANGES IN NORTH MACEDONIA AFTER THE 2024 ELECTIONS

Jeton Halimi

Institute for European and Global Studies-ISEG, jeton.halimi24@gmail.com

Abdula Azizi

SEEU, Faculty of Contemporary Social Sciences, North Macedonia, a.azizi@seeu.edu.mk

Abstract: This paper will focus on the analysis of the new political circumstances created after the change of government in the Republic of North Macedonia, through the presidential and parliamentary elections in May 2024. Specifically, the possibility of constitutional changes (for the introduction of Bulgarians into the Constitution), after the coming to power of VMRO-DPMNE, which traditionally categorically opposes constitutional changes. The topic has a special significance because it is analyzed whether these political positions will remain unchanged during the four-year mandate in the future. If so, then there is no doubt that this approach could remove North Macedonia from its path to the EU or at least suspend membership for a period of time until these positions are consistent. The most undesirable variant of the effect of the change of government can be regressive on the country's path to the EU, but also in the deterioration of inter-ethnic relations between the Macedonian community (the majority are against the constitutional changes) and the Albanian community (who strongly support EU membership) as well as the deterioration of neighboring relations, especially with Bulgaria.

Historical, descriptive, comparative methods, analysis of public opinion through a survey will be used. First, the constitutional changes after the independence of the country until today will be described. Then the approaches of different political entities and communities in relation to constitutional amendments over time will be compared and analyzed. Then the data obtained from the conducted survey and from the previous ones will be processed, which connect the public opinion on the constitutional amendments.

This paper, in addition to drawing the predicted results, aims to propose other researches by other researchers, which will be related to the effect of statements from the point of view of the opposition and acting from a position of power. An analysis of the interests of certain communities, the interests of the state and the geopolitical circumstances in which we live can often be woven here.

Finally, we will draw some conclusions and make some suggestions that can serve the readers, the academic and the political community.

Keywords: North Macedonia, European Union, Constitutional Changes, Parliamentary elections 2024

АНАЛИЗА НА МОЖНОСТА ЗА УСТАВНИ ИЗМЕНИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ПО ИЗБОРИТЕ ВО 2024 ГОДИНА

Јетон Халими

Институт за европски и глобални студии-ISEG, jeton.halimi24@gmail.com

Абдула Азизи

УЈИЕ, Факултет за современи општествени науки, a.azizi@seeu.edu.mk

Резиме: Овој труд ќе се фокусира на анализа на новите политички околности создадени по промената на власта во Република Северна Македонија, преку претседателските и парламентарните избори во мај 2024 година. Поточно, можноста за уставни промени (за воведување на Бугарите во Уставот), по доаѓањето на власт на ВМРО-ДПМНЕ, која традиционално категорично се спротивставува на уставните измени. Темата има посебно значење бидејќи се анализира дали овие политички позиции ќе бидат непроменети и во текот на четиригодишниот мандат во иднина. Ако е така, тогаш нема сомнеж дека овој пристап може да ја отстрани Северна Македонија од нејзиниот пат кон ЕУ или барем да го суспендира членството на одредено време додека овие позиции не бидат конзистентни. Најнепосакуваната варијанта на ефектот од промената на власта може да биде регресивен на патот на државата кон ЕУ, но и во влошувањето на меѓуетничките односи меѓу македонската заедница (мнозинството се против уставните измени) и албанската заедница (кои силно го поддржуваат членството во ЕУ) како и влошувањето на соседските односи, особено со Бугарија.

Ќе се користат историски, дескриптивни, компаративни методи, анализа на јавното мислење преку анкета. Прво ќе се опишат уставните измени по осамостојувањето на државата до денес. Потоа ќе се споредуваат и анализираат пристапите на различни политички субјекти и заедници во однос на уставните измени со текот

на времето. Потоа ќе се обработат податоците добиени од спроведената анкета и од претходните кои го поврзуваат јавното мислење за уставните измени.

Овој труд, покрај извлекувањето на предвидените резултати, има за цел да предложи и други истражувања од други истражувачи, кои ќе бидат поврзани со ефектот на изјавите од гледна точка на опозицијата и дејствувањето од позиција на моќ. Овде најчесто може да се исткае анализа на интересите на одредени заедници, интересите на државата и геополитичките околности во кои живееме.

На крајот ќе извлечеме некои заклучоци и ќе дадеме неколку предлози кои можат да им послужат на читателите, академската и политичката заедница.

Клучни зборови: Северна Македонија, Европска Унија, Уставни измени, Парламентарни избори 2024.

1. ВОВЕД

Бидејќи уставните измени се поставија како услов за отварање на поглавјата за преговори со Европската Унија, во овој труд ќе се посветиме на оценување реалните можности во оваа насока. Трудот опфаќа повеќедимензионална анализа на политичките убедувања во РСМ пред и после последните избори 2024 година. Воглавно, политичките субјекти во земјава се поделија на две односно четири поголеми коалициски групи (и кај македонскиот и кај албанскиот политички блок) иако има и такви кои не припаѓаат на ниту една групација и чекаат своја шанса. Сепак, без разлика на тоа, сите имаат свои јасни ставови во однос на тоа дали се за уставните измени или се против, без навлегување на условите кои се поставени од страна на ЕУ. Меѓутоа, разликите очигледно се однесуваат на тоа што треба да се допушти од македонска страна во однос на бугарските барања (вмешнување на бугарите во Уставот заедно со другите заедници, чл.49 и 78). Политичкиот блок предводен од страна на ВМРО-ДПМНЕ е против таквото барање поради историски причини (сметаат дека бугарите биле окупатори), а од друга страна политичкиот блок предводен од СДСМ се согласил со уставните измени со цел да се оди напред во патот кон ЕУ, не навлегувајќи во историските прекупувања.

И албанските политички партии исто така се поделија на два големи блока Европски Фронт и VLEN (ВРЕДИ), кои немаат некои поголеми разлики во однос на прашањето за уставните измени, и двата блока се за уставните измени.

Сега прашањето е кој ја има политичката поддршка од граѓаните да ја води државата со својата политика платформа и програма во однос на повеќе општествени прашања, меѓу кои и по однос на прашањето за уставните измени? Сепак, во последните избори (претседателски и парламентарни воедно) кои ќе завршат на 8 Мај 2024, ќе се знае кој ќе ја добие поддршката за својата политичка платформа, меѓу кои најважно е прашањето за уставните измени.

Првиот круг од претседателските избори одржан на 24 Мај 2024 даде некои насоки во однос на тоа кој каква поддршка има кај народот, но сепак парламентарните избори може во нијанса да имаат поинаков резултат поради тоа што резултатите туке се пресметуваат за една изборна единица, а за парламентарните се делат на 6 изборни единици по 20 пратеници. Поради постоечкиот изборен систем, може за “изгорат” многу гласови на помали политички партии кои не припаѓаат на едниот од двата односно четири блока (земјаки ги предвид и двата албански политички блока), со што ќе се влијае на конечниот резултат. Или пак, имајќи го ова во предвид може да се случи тие гласови да се усмерат кон еден од поголемите политички блока, и со тоа да се добие конечниот резултат.

Имајќи предвид укажаното, и разликите во однос на бројот на пратеници во Собранието, тогаш ќе се знае точно какви ќе бидат шансите за реални измене на Уставот на РСМ, а со тоа и европската иднина на земјава. Меѓутоа, од историјата на македонската демократија после осамостојувањето научивме дека имало и ситуации кога по добиениот глас од народот, по одреден временски период да се смени курсот на политиката од страна на владата, од една страна поради одржување на функционалноста на владата т.е стабилното мнозинство во Собранието, а од друга страна и поради влијанието на геополитиката и притисокот на меѓународната заедница.

2. МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДИ

Гледано од историски аспект, Уставот на РМ после осамостојувањето(1991) претрпел повеќе пати измени. Првите уставни измени се случиле на 06.01.1992 година, како резултат на загриженоста на Грција во однос на членот 49 ст.1 во кој се вели дека „Републиката се грижи за положбата и правата на припадниците на македонскиот народ во соседните земји...“, толкувајќи ја како намера за мешање во внатрешните работи на други држави. Во духот на добра волја и добрососедство, тогаш Собранието го изгласа амандманот 14, со кој соодветниот член беше дополнет со: „Републиката нема да се меша во суверените права на другите држави и во нивните внатрешни работи“; е додаден на членот 3 кој вели: „РМ нема територијални претензии

кон соседните земји (ст.1) и „Границата на РМ може да се менува само во согласност со Уставот, врз основа на принципот на доброволност и во согласност со прифатените меѓународни норми (ст.2)“ (Амандман I, Службен весник на РМ бр. 1/92)

Следната уставна измена, Амандманот III, се однесува на определување на рокот до задржување на обвинетите лица во притвор и во него се вели: „Одлуката на судот може да трае 180 дена од денот на притворот. Доаѓањето на странката во притвор го определува надлежниот суд во случајот и во постапка утврдена со закон“ (Службен весник на РМ бр. 31/98, се заменува став 5 член 12 од Уставот)

Најголемата уставна измена е направена во 2001 година, позната како Охридски рамковен договор, по преговорите и посредништвото на ЕУ и САД, во меѓуетничкиот вооружен конфликт меѓу етничките албанци во РМ и безбедносните сили на РМ. Овие измени, воглавно го воведуваат инструментот на консензуално одлучување меѓу двете најголеми етнички групи во земјата. Уставните измени најмногу се однесуваа на прашањата за употребата на албанските јазици, негувањето на етничкиот идентитет, употребата на симболите, механизмите за политички одлуки при изборот на важни државни функции и органи, формирање на посебни собраниски тела итн. Измените ја вклучуваат и Преамбулата на Уставот, со која се утврдува дека „граѓаните на РМ, македонскиот народ, како и граѓаните кои живеат во нејзините граници, кои се дел од албанскиот народ, турскиот народот, влашкиот народ, српскиот народ, ромскиот народ, босанскиот народ и другите, преземајќи одговорност..., свесни и благодарни на нашите предци за нивните жртви и посветеност... и одговорни за идните генерации за зачувување и развој на се што е штетно, еднакви во правата и обврските за општо добро-РМ-согласно традициите на Крушевската Република и одлуките на АСНОМ и референдумот од 8 септември 1991 година, донесе одлука за формирање на РМ како независна, суверена држава, со цел воспоставување и зајакнување на владеењето на правото, гарантирање на човековите права и граѓански слободи, обезбедување на мир и соживот, социјална правда, економска благосостојба. -битие и напредок во личниот и заедничкиот живот...“.

Исто така, во Амандманот V (Службен весник на РМ бр. 91/01) се наведува дека покрај македонскиот јазик, службен јазик е и јазикот што го зборуваат најмалку 20% од населението, а се однесува на албанскиот јазик. Албанскиот јазик бил вклучен и во личните документи и на ниво на локалната самоуправа.

Амандманот VIII наведува дека членовите на заедницата имаат право слободно да го изразуваат, негуваат и развиваат својот идентитет и карактеристиките на својата заедница и да ги користат симболите на својата заедница.

За законите кои се директно поврзани со културата, употребата на јазиците, образованието, личните документи и употребата на симболите, Собранието одлучува со мнозинство гласови од присутните пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од претставници на заедниците, познати како мнозинство на Бадентер). Истото мнозинство е потребно за избор на Народен правобранител (Амандман XI), за избор на 3 члена на Судскиот совет од вкупно 15 члена (Амандман XIV) и за 3 од 9-те судии на Уставниот суд (Амандман XV).

Амандман VI со кој се регулира застапеноста и правилната застапеност на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа, вклучително и Советот за безбедност на претседателот на Републиката (за 3 члена), изборот на јавни обвинители, администрацијата итн.

Собраниската Комисија за односи меѓу заедниците (составена од 19 пратеници, 7 Македонци, 7 Албанци и еден член од редот на турски, влашки, ромски, српски и босански пратеници), која ги разгледува прашањата за односите меѓу заедниците и дава размислувања и предлози за нивното решение. Собранието е должно да ги испита мислењата и предлозите на Комисијата и да донесе одлука за нив (Амандман XII, „Службен весник на РМ“ бр. 91/01.)

Амандманот VII го регулира статусот на верските заедници, нивното одвојување од државата и еднаквоста пред законот, можноста за основање верски училишта и социјални и добротворни институции согласно законот.

Наредна измена на Уставот беше во 2003 година, со воведување на амандманот XIX, кој се однесува на слободата и неповредливоста на писмата и сите други облици на комуникација (Амандман XIX, „Службен весник на РМ“ бр. 84/03.), кој вели дека „Само врз основа на судска одлука може да се отстрани правото на неповредливост на писмата и сите други облици на комуникација, доколку тоа е неопходно заради спречување или откривање на кривични дела, за спроведување на кривична постапка или кога обезбедувањето а тоа го бараат одбранбените интереси на Републиката“.

Уставот повторно претрпе измени (амандмани XX-XXX) во 2005 година, за реформирање на судството.

По средбата на лидерите на 4-те најголеми парламентарни партии, кои договорија намалување на прагот за гласање од 50% на 40%, 86 пратеници гласаа за уставни измени. Амандманот XXXI беше одобрен пред одржувањето на претседателските избори и во него се вели дека „За претседател е избран кандидатот кој ќе

освои мнозинство гласови од избирачите кои гласале, доколку на гласање излегле повеќе од 40% од избирачите“.

Како резултат на потпишувањето и ратификацијата на релевантните меѓународни документи од страна на РМ за ефикасен одговор на транснационалниот организиран криминал и трендот во земјите од регионот кои направија уставни измени за екстрадиција на граѓани за случаи од областа на организиран криминал и корупција; на 12 април 2011 година се случи наредната уставна измена, Амандманот XXXII, кој вели дека: „На државјанин на РСМ не може да му се одземе државјанството или да биде протеран од РМ. Граѓанин на РМ не може да биде екстрадиран во друга држава, освен врз основа на ратификуван меѓународен договор, со судска одлука“.

Може да се заклучи дека РСМ прави континуирани напори да го приспособи својот систем на актуелните околности преку измени на Уставот (Дамјановска, 2011:23).

Последните уставни измени (амандманите XXXIII-XXXVI) се направени со Преспанскиот договор, каде се заврши три деценискиот спор за дотогашното име на државата (БЈРМ) со Грција. Договорот влезе во сила на 12 февруари 2019 година, со што РМ го менува своето име во РСМ. Со ова Спогодба влегува во сила Конечната Спогодба за решавање на разликите опишани во резолуциите 817/1993 и 845/1993 на Советот за Безбедност на Обединетите Нации и престана да важи Привремената спогодба од 1995 година.

Имаше големи реакции во верка со Преспанскиот Договор, па ќе се задржиме на некои од нив. Така, тогашниот претседателот Ѓорге Иванов рече дека нема да го потпише договорот, нарекувајќи го катастрофален, додека ВМРО-ДПМНЕ вети дека ќе организира јавни протести во знак на протест поради револтот против постигнатиот договор. Договорот од Преспа беше ратификуван во Собранието на РМ на 20 јуни, без поддршка од партијата ВМРО-ДПМНЕ, која ја бојкотираше собраниската седница.

Меѓународната заедница ги поздрави уставните измени што ги направи Собранието за ратификација на Договорот од Преспа. Така, САД оценија дека „македонските лидери покажаа визија, храброст и истрајност во барањето решение за спорот за името, што ќе и овозможи на РСМ да го заземе вистинското место во НАТО и ЕУ. Ова се смета за „историска можност за унапредување на стабилноста, безбедност и просперитет во целиот регион“ (Kohane, 2019).

Македонскиот претседател Ѓорге Иванов одби да го потпише Договорот од Преспа и на 26 јуни му се закани на премиерот Зоран Заев и членовите на владејачката коалиција со пет години затвор за гласање за договор за кој рече дека РМ ја става во позиција на зависност од странска држава (се повикува на одредбите од член 308 од Кривичниот законик). „Не го прифаќам уставниот амандман за промена на уставното име, не прифаќам идеи или предлози кои би го загрозиле националниот идентитет на државата, индивидуалноста на македонската нација, македонскиот јазик и моделот на македонскиот соживот“ (Deutsche Welle, 2018).

Но, група локални автори и универзитетски професори, од кои повеќето беа поддржувачи на десничарските политики на ВМРО-ДПМНЕ, се изјаснија против Договорот. Професорката Ванковска го опиша Договорот од Преспа „како невиден триумф на западната дипломатија..., со геополитички мотиви на САД во регионот“ што може да биде дополнителен извор на регионална дестабилизација“ (Ванковска, 2020: 343-371).

Проф. Силјановска смета дека „Договорот од Преспа“ не го зема предвид членот 1 од Привремената спогодба (1995), во кој Првата страна ја признава Втората страна како независна и суверена држава, како и чл. 3 со кој секоја страна е обврзана да почитувајте го суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност на другата страна. Таа не ја оспорува важноста на добрососедските односи кои треба да се регулираат на ниво на договори меѓу министрите во одредени ресори, но нагласува дека Договорот од Преспа е од карактер „победи-изгуби“ што и штети на македонската страна (Силјановска-Давкова, 2018).

Според професорката Каракамишева. „Договорот од Преспа е суштински асиметричен во однос на обврските кон страните потписнички. Текстот на Договорот предвидува обврски за Втората страна (чие меѓународно и уставно име не се ни споменува) за кои тој не произведува правно дејство и како таков може да се бара да биде поништен бидејќи „втората страна“ во Договорот не е познат. Како таков, Договорот е во спротивност со нормите наведени во Виенската конвенција за правото на договори. Договорот е исто така спротивен на принципот на суверена еднаквост на сите земји утврден во чл. 2 од Повелбата на ОН (став 1), и забраната за мешање во внатрешната јурисдикција (став 7)“ (Каракамишева-Јовановска, 12).

Друг истражувач открива дека „Договорот од Преспа е спротивен на нормите на меѓународното право и претставува мешање во внатрешните и надворешните работи на едната страна, презирајќи го нејзиното достоинство и културните права“ (Јанев, 2019: 58).

Последниот обид за измена на Уставот беше поднесувањето на предлог за измена на Уставот до Собранието на 18 Јули 2023. Иако за предлогот требаше да се гласа во рок од 30 дена по влегување во собраниска

процедура, тогашната влада предводена од СДСМ, ДУИ и Алијанца за Албанците не успеа да го обезбеди потребниот број на поддршка и затоа не се повика седница по оваа прашање.

“Отворањето на Уставот за вклучување на бугарското малцинство отвора можност за зголемени апетити на одредени политички актери за промени и по други основи...”(Blazevska, 2022). Се мисли на замената на “20%” со зборот “албански”, кога се работи за употребата на јазикот на заедниците во рамките на институциите. “Вклучувањето на нови етнички заедници во Уставот ја отвора внатрешната дискусија за дополнителни уставни амандмани поврзани со јазикот и малцинствата”(Kalinski, 2022)

Во една национална анкета реализирана од страна на Институт за Демократија, против уставни измени се изјасниле 65%, а од нив 80% македонци, 60% другите заедници и 32% албанци. Во македонскиот политички табор, земајќи го предвид нивното гласање на последните избори, против уставните измени се 92% од гласачите на Левица, 89% од ВМРО-ДПМНЕ, 59% од СДСМ (само 39% се За). За измените се изјасниле 53% од албанците, 27% од другите заедници и 15% од македонците (Velinovska, 2023)

Кандидатот за претседател на државата од страна на СДСМ-Стево Пендаровски е на линија за нови уставни измени и вметнување на бугарите во Преамбулата на Уставот, додека кандидатката на ВМРО-ДПМНЕ-Гордана Силјановска е против.

3. РЕЗУЛТАТИ

За интересите на овој труд, во периодот 20-30 Април реализирана е анкета со 270 студенти (0.5% од целокупниот број на студентска популација во земјава) од трите студиски циклуси во универзитетите во Скопје, Битола и Тетово. Во овој дел, прашањата беа поврзани со перцепцијата за интеграција во ЕУ и можните импликации во земјата од исходот предстојните Уставни измени наметнати како обврска за започнување на преговорите со ЕУ. За време анкетирањето во фокус групи, на студентите им беа поставени 10 прашања.

1. *Како би го опишале односот на РСМ со ЕУ*

А) 43% - Одлични

Б) 39% - Релативно добри

В) 18% - Несоодветни

2. *Како се однесува ЕУ спрема РСМ?*

А) 39% - Користи политика „морков и стап“

Б) 41% - Како фактор на стабилност

В) 20% - Не посветува доволно внимание

3. *Дали сте доживеале некакви придобивки од односот на РСМ со ЕУ?*

А) 81% - Не сум имал/а непосредна лична корист

Б) 19% - Сум бил/а дел од различни програми, на пр.Еразмус+;Темпус;обуки, научни симпозиуми итн

4. *Дали верувате дека ЕУ се вмешале во внатрешните работи на РСМ?*

А) 55% - Да, случајот со Грција и Бугарија

Б) 45% - Не, само ни укажува дека треба да имплементираме демократски вредности

5. *Дали мислите дека РСМ како кандидат за членство го добива заслуженото внимание на ЕУ?*

А) 35% - ЕУ го зголеми и продолжи вниманието, но може да се направи повеќе

Б) 22% - Внатрешните проблеми на ЕУ не ѝ дозволуваат да посвети повеќе внимание на нас

В) 43% - Зголемено внимание има при избори, односи со соседите и внатрешни етнички недоразбирања

6. *Дали политичкото раководство на РСМ е доволно посветено на ЕУ агендата? (Да/Не) Зошто?*

А) 39% - Да

Б) 18% - Не, плашат од влез во ЕУ бидејќи ќе се намалат шансите за корупција и политички малверзации.

В) 43% - Не работеше доволно за да ги направи потребните реформи за интеграција во ЕУ

7. *Дали како граѓанин на РСМ почувствувавте некаква разлика во односот со ЕУ?*

А) 37% - Бидејќи не сме е дел од ЕУ, не можам да кажам за придобивките што произлегуваат од членството

Б) 39% - Промени кон подобро во односите со ЕУ ќе почувствуваме по отворањето на преговорите

В) 24% - Како земја-кандидат за членство имаме корист од Еразмус+, ИПА фондови итн.

8. *Дали сметате дека новата влада по парламентарните избори во 2024 ќе го реши спорот со Бугарија, и ќе ги вметне бугарите и другите заедници во Преамбулата со предвидените измени на Уставот?*

А) 34% - Да

Б) 66% - Не

9. *Доколку не се случат уставните измени, РСМ ќе има ли регрес во евроинтеграционите процеси?*

А) 53% - Да

Б) 32% - Не

Г) 15% - Не знам

10. *Какво влијание ќе има застојот (status quo) во евроинтеграционите процеси на РСМ?*

А) 35% - Ќе ги влоши меѓуетничките односи

Б) 41% - Ќе ја загубиме меѓународната поддршка од страна на САД и ЕУ

В) 16% - Ќе го поттикне влијанието на други земји кои имаат геостратешки интереси во регионот

Г) 8% - Нема да влијае воопшто

4. ДИСКУСИИ

Тоа што се појавува како проблем во РСМ е сеење на стравот од губење на македонското национално ткиво. Па затоа, денешната политичка битка помеѓу македонските политички табори на изборите е кој е во заштита на македонскиот народ? оние кои се појавуваат како бранители (ВМРО-ДПМНЕ) или интегративците(СДСМ) особено во последната деценија.

Вистина е дека македонскиот народ низ историјата се соочил со повеќе неправди од страна на соседните земји, почнувајќи од Балканските војни па се до денес, случаите со Грција и Србија кои се веќе решени. Стравот е се поголем кога се работи за историската релацијата помеѓу Бугарија и РСМ, кога поголемиот сосед е во многу поповолна ситуација, во однос на тоа дека е членка на ЕУ и може од таа позиција да наметне повеќе од овие уставни измени, невкусни барања и условувања. Исто така, постои и страв од внатрешните односи со албанската заедница, која секогаш бара унапредување на своите права, кои од македонска страна се гледаат како закана за државноста, што не мора да значи дека е така.

За волја на вистината, досегашните влади не направија многу за реформите, така што ни се повторуваат исти забелешки во секој годишен извештај на Европската Комисија, што може да се смета дека освен горенаведените закани, земјата не успеа да се консолидира одвнатре, односно да се бори со корупцијата, клиентелизмот, политичкото влијание во секоја гранка на општествениот живот итн.

Скептицизмот за ЕУ и опагањето на довербата на граѓаните, особено на студентите е очигледна. За жал кај повеќето од граѓаните постои чувство на мобилизација за самоодбрана од надвотешни ризици (се мисли на Бугарија) по македонизмот. Какво влијание и реакции ќе има ова во иднина не можеме да претпоставиме, останува да чекаме времето да покаже, иако одговорите на анкетата укажуваат дека може да влијае на влошување на меѓуетничките односи, губење на меѓународната поддршка и зголемено влијание на западни интереси во земјата.

5. ЗАКЛУЧОЦИ

Од историското минато на земјата можеме да заклучиме дека досегашните уставни измени се покажаа како адекватни за општествените потреби и просперитет на државата. Се поставува прашањето дали во иднина ќе се поддржат нови уставни измени кои можеби ќе бидат од поинаков карактер?

Она што претставува проблем во конкретниот случај кога зборуваме за вклучување на Бугарите, но не само нив, во Уставот е од историска природа и е поврзано со подготвеноста на сегашната политика за надминување на историските перипетии за изградба на нова европска иднина. Колку ќе бидеме подготвени да ги затвориме отворените историски прашања со нашите соседи, од ова ќе зависи и нашата иднина како држава.

На прашањето за уставните измени не треба да се гледа како борба за гласови и популизам, туку како можност за основа за развој и просперитет, што ќе гарантира подобра иднина за сите граѓани и европска перспектива на државата.

РСМ долго време страда од националистички чувства и политичка нестабилност. Уставните измени треба да се гледаат како клуч за мирот и помирувањето меѓу двете соседни држави (РСМ и Бугарија), но и за меѓуетничкото разбирање.

Уставните измени ќе дадат можност за итен почеток на преговорите со ЕУ, а без разлика на популистичките реакции на дневната политика и нивните академски гласоговорници, сметаме дека треба да и се даде шанса на перспективата на државата. Вообичаено, договорите, без разлика дали се со соседите или меѓу етничките групи во државата, имаат за цел да го расчистат патот кога страните ќе најдат на „корсокак“ и нерешавањето на спорот би било повеќе штетно отколку корисно за страните, без разлика на која страна има добиено и што е изгубено“.

Да не забораваме дека идните уставни измени, кои ќе следат од моментот на членството на земјата во ЕУ, ќе бидат поврзани со приоритетот на правото на ЕУ и неговата директна примена. Процесот на интеграција во ЕУ секогаш ќе побара од било која земја кандидат за членство секојдневни измени, бидејќи природата на ЕУ е таква што создава минимални стандарди за усогласување, кои сме приморани да ги исполниме за доброто на сите граѓани како и сите други земји од ЕУ.

Измените на Уставот треба да се сфатат како нормална појава, бидејќи нема да биде ни прв ни последен пат за негова измена, зависно од внатрешните и меѓународните околности.

БИБЛИОГРАФИЈА

Blazevska K. (2022). Дубоксот проработи: Зголемени апетити за уставни измени, 2.11.20222, Deutsche Welle.

Извор: <https://www.dw.com/mk/duboksot-praraboti-zgolemeni-apetiti-za-ustavni-izmeni/a-63621070>

Deutsche Welle, Иванов нема да го потпише договорот за името со Грција, 13.06.2018. Извор:

<https://www.dw.com/mk>

Janev, I. (2019). Legality of the Prespa Agreement Between Macedonia and Greece, Journal of Political Science and International Relations. Vol. 2, No. 2, 2019, pp. 50-59

Kalinski, V. (2022). Opening the Constitution is like walking a wire, Radio Free Europe. Октомври 25, 2022

Извор: <https://www.slobodnaevropa.mk>

Karakamisheva-Jovanovska, T. (2020). 'The rule of law and the Prespa agreement: two one-way streets?' p.12. 20 May 2020. Available at <http://pf.ukim.edu.mk/wp-content/uploads/2020/05/20.-Tanja-Karakamisheva-Jovanovska>.

Siljanovska-Davkova, G. (2018). 'Za "Prespanskiot dogovor" i posiroko'. 11 November 2018. Available at <https://umdiaspora.org>

The USA welcomes Macedonia's decision to change its name, 12 January 2019. Извор: <https://www.koha.net/en>

Velinovska, A. (2023). IDSCS Public Opinion Analysis Paper No.2/2023, February 2023

Vankovska, B. (2020). Geopolitics of the Prespa Agreement: Background and After-Effects, Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 22:3, 343-371. Available at <https://www.tandfonline.com/doi/abs>

Дамјановска, Н-Г. (2011). Уставните промени во РМ–Одраз на актуелните општествени и политички состојби, стр.11-23. Политичка Мисла, Септември 2011, Скопје

Устав на РМ: со амандманите на Уставот I-XXXII. Скопје, Службен весник на РМ, 2011